

Ərizə qəbul olunur: iş günləri hər gün saat 11-dən 3-ədək Posta və Teleqraf Nəzarətinin dəftərxanasında (Naberejni, Mirbəyevlə mülkündə) və Azərbaycan Posta və Teleqraf nəhiyyəsi müdiri dəftərxanasında.

Posta və Teleqraf Nəzarətinin dəftərxana baş müdiri Blajevski Kargüzar R. Rəhimli T-244

Müdür:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri

səh. 422. “kadet”: Rusiyada, Konstitusion-Demokratik Partiya üzvü.

səh. 423. “Düşmənlər nəqliyyatı ələ keçirmişdir. Ləqov şəhəri əsgərlərimiz tərəfindən tərk edilmişdir.”: qəzetdə iki sətirin yerinin dəyişik düşməsi səbəbindən, mətnin bu hissəsi belə getmişdir: “Düşmənlər nəqliyyatı tərəfindən tərk edilmişdir. Əsgərlərimiz ələ keçirmişdir. Ləqov şəhəri.

Türkiyədə

səh. 425. “özlərini müdafiə edə bilməzlər”: qəzetdə belə getmişdir: “özlərini müdafiə edə bilməzlərsə”.

Dağıstanda qiyam

səh. 425. “atəş ümmətinə”: qəzetdə “atəşi-ümmətinə” getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 433. “Görünür ki, mütməin olub”: güman ki, “mütməin” yerinə “tamah salıb” mənası verən başqa söz olmalı idi.

Ermənistanda

səh. 436. “M. Ayn. Nasir”: bu imza Məmmədəli Nasirə məxsusdur.

Cavab

səh. 437. “Rasti moucebe-rezaye-Xodast / Kəs nədidəm ki qom şod əz rəhe-rast”: “Düzlük Allahın razılığına səbəbdır / Heç kəsi görmədim ki, düz yolda itsin” (Farsca) Beyt Sədinin “Gülüstan”ından götürülmüşdür.

Elanlar

səh. 437. “valsovka”: xammalı vallar arasından keçirməklə yastılamağa, yaymağa yarayan maşın.

Cümə, 26 sentyabr 1919-cu il, nömrə 283

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 1 məhərrəmül-haram sənə 1338. 26 eylül 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 2 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə oktyabr ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətiri 8 rublə, axırncı səhifədə sətiri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə.

SİRK “MODERN”

Cümə günü sentyabrın 26-nda 1919-cu ildə məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş Fransa güləş müba-rizəsinin məbədi.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci sabiqdə Qırmızı Maskanın tələbinə görə: Qırmızı Maska – Gənc Əli.

2-nci: Yermak – Jan-de-Kolon.

3-ncü: Oleynikov – Staroşvili.

Pəhləvanların çıxışı və mübarizənin başlanması saat 11-in yarısında. Tamaşa başlanacaq 8-də, qurtaracaq 12-də. Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

11402

ELAN

Məhərrəm ayı və həzrəti Seyidüş-şühəda əleyhissalamın təziyyəsi münasibətilə bulvarda Tamojna qarşısında olan qəhvəxanada musiqi dəstəsi çalmayacaqdır.

Kamali-ehitramla: Müdiriyyət 11404

İRANLI HƏMVƏTƏNLƏR!

İttifaqi-İraniyyənlər tərəfindən intixabət hazırlamaq [üçün] sizin tərəfinizə xü-

susi etibarnamə və dəvətnamə mövcud bincə [əsasında] nümayəndələr göndərildi. Yüzdə bir nəfər qaydasınca öz aralığından vəkil seçib göndərmənlər tövsiyə olunur.

Qüsurda bulunanların sonrakı peşmanlığı özlərinə aid olub və etiraza haqları olmayacaqdır.

Bu gündən etibarən hər gün saat 9-dan 12-yədək və 5-dən 8-dək “İttifaq” mədrəsəsində İttifaqi-İraniyyənlər heyətinin idarəsi açıq olub, ümum iranlı qaradaşların bu cəmiyyətə raci [yönləmiş] müraciətlərini qəbula hazırdır.

Heyəti-İttifaqi-İraniyyənlər, Badkubə

Katib: Məhəmmədəlizadə 11401

VOLJSKİ-KAMENSKİ

TİCARƏT BANKI

Tiflis, Gəncə, Rostov, Novorossiysk, Yekaterinodar, Armavir, Yekaterinoslav, Xarkov və Qroznı şəhərlərinə pul pərevodları (bərət) qəbul edir.

Bərət olunan pulları məzkur [deyilən] şəhərlərdə olan bankın şöbələri nəğd olaraq sahiblərinə qaytarır.

9100

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Qəzavətdən [Qazılıq idarəsindən] Məhərrəm münasibətilə

Məhərrəm ayı hülul etdi [gəlib çatdı]. Məscidlər qapısında balaca uşaqların mərsiyə oxuyub təbil çalmaları, məscid silsiləcünbanlarının [başçıların, idarəçilərinin] aylardan bəri qapısı bağlı qalmış məscidlərin tənziif, təfrişinə [təmizlənməsinə və döşənməsinə] çalışmaları görünür. Bu cümbüşün [canfəşanlığın] səbəbini ənzari-ammədə [sadə xalqın gözündə] ancaq Hüseyin əleyhissalamın özünü və ailəsini yezidilər zalimanə bir surətdə qətl edib, o həzrətin məzlumiyyətinə ağlamaqdan ibarət bilirlər. Bu isə bir adi və suri [zahiri, formal] əməllərdən biri olduğunu bildirir.

Lakin böylə deyil.

Bu məhərrəm dəstgahının min illərdən bəri davam edib qiyamətədək dəxi qalacağı, bu faciənin başqa bir ülvi mənəviyyətinə, həqqaniyyətinə dəxil olmağı zahirdir. Bunun həqiqətinə diqqət etməli.

İmamın qövlü və təqriri [sözü və ifadəsi] höccət [dəxil, sübut] olduğu kimi, əməli və feili dəxi bizlər üçün kafi bir höccət, dərsi-ibrətdir. Yəni hər bir tərəfdən olursa-olsun, islama və şəriətə bir sədəmə varid olduqda [bir zərbə gəldikdə], onun dəf'i üçün çalışmalı, lazım olarsa, candan və maldan, bəlkə, əhli-əyaldan keçməli. Böylə vaxtda onun rəf, dəfində [aradan qaldırılmasında, uzaqlaşdırılmasında] təqaüd [kömək] edib, min cürə hiylə və təzvir [saxtakarlıq] ilə üzr tirəşidə edib gətirməməli [üzr, bəhanə düzəldib gətirməməli].

Hüseyin əleyhissalamın bu canfədəliği qərəzi-şəxsi üzrə olmayıb, ancaq Allah rizası, milləti-islam istixlası [xilas] uğrunda olduğuna, bu müsiətin əbədül-abad [əs-la, heç vaxt] xatirlərdən məhv olmadığı bir dəlili-kafidir [kafi bir dəildir].

Bir neçə il bundan müqəddəm [əvvəl], bəzi möhtərəm zəvat [şəxslər] məscidi-camedə bir ali məclisin binasını qoydular. Sözləri bu oldu ki, əgər məsciddə ancaq bir moizəyə iktifalanarsa [kifayət edilərsə], moizəni üləmadan [din alimlərindən] ancaq filankəslər edərsə, biz məsciddə hazır olarıq və illa fəla [belə olmasa olmaz]. Bunların istədiyi kimi oldu.

Bir il gəldilər. İkinci il yoruldular. Üçüncü ilə gəldikdə qaldılar.

Bu həzrətin fikri nədir? Nə səbəbə məsciddən nifrət edirlər? Bilməyirəm. Olar ki, fəqərə və əhli-kəsəbə ilə bir məclisdə olmaqdan ictinab edirlər [utarırlar, çəkinirlər].

Ağalar, keçən sənə Bakıya varid olmuş [gəlmiş] böyük paşalardan ibrət alınız! O nəcib qövm, qeyrətli müsəlmanlar hər gecə fəqərə və əmələ ilə həmduş [çiyin-çiyinə] olaraq məscidlərdə hazır olurdular. Qübaralud [tozlu] həsirlərin üstündə əyləşməyi özlərinə ar bilməyib, bəlkə, özləri üçün bir böyük sədət, iftixar ədd [hesab] edirdilər. Nəcabət böylə olar.

Xülasə, bununla ümum müsəlmanlara ittila [məlumat] verirəm ki, bu il dəxi keçmiş sənələr kimi məscidi-camedə saat 8-də bir neçə nəfər üləmadan, növbə ilə moizə edəcəklər. Ancaq islamiyyət namına məsciddə hazır olmaları rica olunur.

Bakı qazısı:

Axund Əbdürrəhim Hadizadə

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Bolşevik xəbərləri)

Çörçill Rusiya haqqında

İngiltərə Hərbiyyə naziri Çörçill, İngiltərə əsgərlərinin Şimali Rusiyadan aparılmaları haqqında bəhs edərkən, Şimal cəbhəsindəki müvəffəqiyyətsizliyi Kolçak öhdəsinə atıb demişdir ki, Kolçak vaxtsız olaraq neçə yüz mil geri çəkilməmişdir. Sonra Çörçill ümumiyyətlə bolşevizm haqqında sözə başlayıb demişdir ki, İngiltərə hökuməti bolşevizm təhlükəsini rəf və dəf etmək [aradan qaldırmaq, qarşısını almaq] iqtidarına malik deyildir.

İngiltərədə inqilab hərəkətləri

İngiltərə burjuaziya qəzetləri İngiltərə fəqərəyi-kasibəsi [proletariat] tərəfindən Lloyd Corc hökumətinə mübarizə elan edilməsi münasibətilə qızgın məqalələr yazmaqdadır. Məzkur [deyilən] qəzetlər böhran olacağı haqqında məqalələr yazıb, fəvqəladə tədbirlər görülməsini hökumətdən tələb edirlər.

Skandinaviyada tətillər

Norveç kağız zavodlarında sentyabrın 15-dən tətillər başlanmışdır. Malmödə olan liman əməlləri [fəhlələri] tətillər edən Kopenhagen [Kopenhagen] əməllərinə müavinət göstərməkdədirlər.

Hindustan nümayəndələri

300 milyon Hindustan əhalisi nümayəndələri Samaraya gəlib Qırımızı ordu konfransında bəyan etmişlər ki, Hindustanın İngiltərə boyunduruğundan xilas edilməsi zamanı gəlmişdir.

Kolçak sui-qəsd

Kolçak yaşadığı binada əl bombası patlamışdır. 6 nəfər ölüb, 12-si yaralanmışdır.

Serbiyada

Belqrad yeni hökuməti əhaliyə müraciətən nəşr etdiyi fərmanda elan edir ki, bu yaxınlarda Məclisi-Müəssisan dəvət ediləcəkdir.

Suriya məsələsi

Londondan verilən xəbərlərə görə, Suriya məsələsinin həlli bilavasitə Fransaya mühəvvəl [həvalə] edilmişdir. Lakin zənn edildiyinə görə, Amerika Anket Komissiyonu bu barədə bəyanat verməmiş heç bir qəti qərar çıxarılmayacaqdır.

Fransa və Almaniya

Xəbər verirlər ki, qəzetlərin yazdıqları məqalələrə görə, Almaniyanın təxirlər əsgərləri tərxis etməsi Fransanın narazılığına bais olur. Qəzetlər məsləhət edirlər ki, Almaniya öz səmimiyyətini göstərməkdən ötrü tezliklə əsgərləri tərxis edə bilər. Bundan əlavə, kömür istehsalatını artırmaq və Fransanın xarabazara döndərilmiş yerlərini bərpa etmək olar.

Almaniya-Rus İttifaqı

Almaniya mətbuatı “B. Z.” qəzetəsi başda olmaq üzrə, Almaniya-Rus İttifaqı nəfinə [lehinə] ciddi məqalələr yazmaqdadır. Almaniya-Rus İttifaqı olan rus zabitlərini xidmətə cəlb etməkdən ötrü admiral Kolçak tərəfindən Almaniya göndərilən heyət hər yerdə hüsn-təvəccöhlə qarşılanmışdır.

Almaniyanın notası

Almaniya Xariciyyə naziri Müller Ver-sayda olan baron fon Lersnerə həvalə et-mişdir ki, zeyldəki [aşağıdakı] məzmun-da olan notanı Ali Şuraya versin. Notada de-yilir ki:

Müttəfiqlərə veriləcək Memelski na-hiyəsi nümayəndələri (Şərqi Prussiya), dəfələrlə Almaniya hökumətinə müraciət edib, onların gələcək müqəddərat-ları məsələsinin tezliklə həll edilməsini xahiş etmişlərdir. Çünki onların bu tövr qeyri-müəyyən halı iqtisadi həyatlarının müşkülata uğramasına səbəb olur.

Bundan əlavə, milli və ictimai təfavüt aşkar görünüb, Almaniya hökuməti bir çox müşkülata düşər olur. Bunlar hamısı ancaq məsələnin Müttəfiq dövlətlər tərəfindən tezliklə həll edilməsi ilə ola bilər.

Fiume məsələsi

(Teleqrafın başı alınmamışdır.) Lion sirmsiz teleqraf istasyonundan alınan teleqrafda deyilir ki, Fiume məsələsinin gözəl bir surət alması haqqında vəsiqələr vardır. Düşənbə [bazar ertəsi] günü Lloyd Corc Ali Şurada gözlənməyən bir surətdə öz rəyini izhar etmişdir ki, axırda yaxşı olardı ki, Fiume İtaliyaya yapışdırılsın. Adriatik dənizinin məsələsi həlli Macarıstan müahidənaməsi [sazişi] qurtarmadan tez olacağı gözlənilir.

İtaliya Parlamanı birdən-birə gələn həftəyə qədər buraxılmışdır. Mümkün hesab edirlər ki, Nitti məsələnin həll edilməsini elan etsin. İngiltərə, Fransa hökumətləri və Vilson öz razılıqlarını göndərməlidirlər.

(Gürcü teleqraf agentliyindən)

Misirdə inqilab

İsveçrə qəzetələri xəbər verirlər ki, Misir Milli Komitəsinin verdiyi məlumata görə, keçənlərdə qalxmış olan üsyandan sonra İngiltərə məmurlarının təzyiqi nəticəsi olaraq yenə təzədən Misirdə inqilab qalxmaqdadır.

Hərbi sifariş

Amerika firmaları ələlumdə [xüsusilə] Şərqdən ötrü mühimmatı-hərbiyyə [hərbi ləvazimat] hazırlamaq sifarişləri almışdır. Zənn edirlər ki, bu sifarişlər Şandun məsələsi üstündə Yaponiya ilə Çin arasındakı kəskin münasibətə görə olmuşdur.

Amerika əsgərlərinin geri çağırılması Neçə gün bundan əvvəl xəbər alınmışdı ki, Amerika Kolçakın köməyinə 10 mindən ziyadə əsgər göndərmişdir. İndi isə Hərbiyyə İşləri katibi Beker xəbər verir ki, Amerika əsgərləri geri çağırılmışdır. Bunların əvəz ediləcəyi yəqindir. (Teleqrafın sonu alınmamışdır.)

Şimali Rusiya üçün para

Parisdən xəbər verirlər ki, Şimal-Qərbi Rusiya hökumətindən ötrü İsveçrədə 350 milyon manat kağız para çap edilməsi sifariş edilmişdir. İngiltərə hökuməti bu paranın çap edilməsinə kömək etməkdədir.

İngiltərə, Amerika və Yaponiya

Tokio mətbuatı İngiltərə-Amerika İttifaqına görə və İngiltərə-Amerika donanmasının Bəhri-Mühiti-Kəbirdə [Sakit oke-

anda] Yaponiya donanmasından qüvvətli olacağı münasibətilə həyəcan etməkdədir. Amerika Bəhri-Mühiti-Kəbirə 7 drednot, 8 mitrauser, 1 müxrib gəmi [destroyer] və 4 təhtəlbəhr [sualtı] göndərir. Bu donanma İngiltərəyə mütəəlliq [məxsus] olub Yaponiya donanmasından artıq dərəcədə qüvvətli olacaqdır.

İngiltərə ilə Almaniya arasında gəmi münasibəti

İngiltərə ilə Almaniya arasında gəmi münasibəti başlanmışdır. Sentyabrın 18-də Hamburg, Bremen və Rotterdam şəhərlərinə birinci paroxodlar hərəkət etmişdir.

Aşqabad haqqında

Parisdən verilən xəbərlərə görə, İngiltərə hökuməti Aşqabadı işğal etməkdən ötrü 2000 İran əsgəri göndərmişdir.

Bolqariya sülh müahidənaməsi

Parisdən xəbər verirlər ki, Ali Şura Bolqariya sülh müahidənaməsini [sazişini] təsdiq etmişdir. Həmin müahidənamə şənbə günü, sentyabrın 20-də imza ediləcəkdir. Ali Şura yeni hökumət komissiyasının pravoslavni əhalisini yunan patriarxlığı təhti-idarəsinə [tabeliyinə] vermək haqqındakı istidasından [xahişindən] imtina etdiyi təklifini qəbul etmişdir. Keçən gün Xariciyyə Nəzarətinə sülh şəraiti Bolqariya heyəti-mürəxxəsəsinə [nümayəndə heyətinə] verilmişdir. Heyət rəisi Teodorov şərtnaməni alıb demişdir ki, Bolqariya məsuliyyətin nə qədər mühüm və ciddi olmasını düşünməyən Ferdinand tərəfindən bu mənasız müharibəyə sövq edilmişdir.

**NƏZARƏTLƏRDƏ
[NAZİRLİKLƏRDƏ]**

- “Ter-Akopov” neft mədənləri və ticarət cəmiyyətinin idarəsi Məsaı Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] müraciətən məlum etmişdir ki, hökumət tərəfindən ittixaz edilmiş tədabirə [görülmüş tədbirlərə] baxmayaraq, son zamanlar bolşevizm ruhu ilə ruhlanmış fəhlələrin anarşi halında çıxışları davam etməkdədir.

Məzkur [deyilən] səbəblərə görə də 24-cü dairənin fəhlələri işbu eylülün 16-da 73-cü mədən dairəsindən məzkur dairəyə gətirilmiş Qazıməhəmməd nam [adlı] xidmətçinin çıxarılmasını tətillə təhdid edərək tələb etmişlərdir.

Fəhlələrinin göstərdikləri səbəblər təhqiqat nəticəsində meydana çıxmamışdır. Müdiriyyət rica etmişdir ki, müştərək müqavilənamənin 33-cü fəslə üzrə həmin dairəni nizam bərpa olanadək qapamaq müdiriyyətə icazə versin.

- Lənkərana xüsusi bir məmur göndərilmişdir ki, oradan təxrib edilmiş Astara, Seləkəran, Qalakəran, Vəli, Putasara köylülərinə verilmək üçün öküz alsın. Əks surətdə köylülər ərazilərini əkməyə qadir olmayacaqlardır.

- Zəngəzur qaçqınlarının təmini hesabına buraxılacaq 18 milyon manatdan 3 milyon manat Şuşa xəzinəsinə göndərilmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] tərəfindən Lənkəran müfəttişinə oradakı feldşer məntəqəsinə vermək üçün iki sandıq dəvacat

[dava-dərman] və isitmə xəstəliyinə mübətəla olmuşlara verilmək üçün kinə göndərilmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri həzrətləri Qarabağ dairəsinin təftişinə [Bəylər bəy] Mahmudbəyovu təyin etmişdir. Mümaileyh [haqqında danışılan şəxs] digər komiya əzası [üzvləri] ilə bərabər bu gün Qarabağa azim olacaqdır [yola düşəcəkdir].

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Dövləti Müfəttişə müraciətən rica etmişdir ki, Zəngəzur qaçqınlarına müavinət edəcək komiyona tezliklə kəndi nümayəndəsini təyin etsin.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti 190 nəfər erməni qaçqınlarının Ərzuruma getməsi üçün lazımı tədabiri ittixaz etmişdir [tədbirləri görmüşdür].

Azərbaycanın Ermənistanına notası

Azərbaycan Cümhuriyyəti Xaric[iyy]ə naziri həzrətləri eylülün [sentyabrın] 22-də Ermənistan Xaric[iyy]ə naziri naminə atıdki [aşağıdakı] notanı göndərmişdir:

1918-ci sənə kanuni-sanisindən [yanvarından] başlayaraq türklər İrəvan vilayətinə gəlincəyə qədər məzkur [adı çəkilən] vilayət erməniləri 300-dən ziyadə müsəlman köylərini talan və təxrib edərək [xaraba qoyaraq], əhalisinin çox hissəsini kəsib tələf etmişlərdir. Türklər gedib əvəzlərinə Dövəli-Müttəfiqə əsakiri [Antanta dövlətlərinin qoşunu] Qafqaziyaya daxil olduqdan sonra Azərbaycan xalqı ümid edirdi ki, sülh və əmniyyət bərpa etmək niyyəti ilə müsəlmanların bir daha tələf

edilməməsinə erməni hökuməti qarşı tədabir ittixazında müsəmiyə göstərməz [tədbirlər görməkdə səhlənkarlıq etməz]. Məmafih [bununla belə], türklər İrəvan vilayətindən çəkildikdən sonra 1918-ci sənə kanuni-əvvəlində [dekabrında] Sason alayı Qaraxaç və Vədiçay icması müsəlmanlarını tərki-silah edərək Qədili, Şəmaylı, Qaraxaç, Doxnaz, Qarabəylər, Ağasibəyli və qeyri köyləri talan etmiş və əhalisini də sərtəsər [başdan-başa] kəsmişdir. Həman eyni fəlakətə Milli dərəsinin müttəddid qəryələri [çoxsaylı kəndləri] əhaliyi-islamiyyəsi də məruz qalmışdır.

Eyni zamanda erməni əsgərləri Novo-Bayəzid qəzası Basarkeçər dairəsi müsəlmanlarını əhatə qılıb Qızılwəng, Subatan, Zağalı, Şahab, qeyri kəndlərin əhalisini tələf etmiş və qadınların namusuna təcavüz edərək çocuqları da tənnullar (təndirlər) içində yandırmışlardır.

Fövqdə məzkur [yuxarıda deyilən] ətraf müsəlmanlarını və Eçmiyədzin, Sürməli qəzalarının bəzi köyləri əhaliyi-islamiyyəsinə məhv və tələf etdikdən sonra Ermənistan Cümhuriyyəti Xaric[iyy]ə naziri Tiqranyan işbu 1919-cu sənə şubatının 2-də Parisdə olan erməni mürəxxəsləri [nümayəndələri] namına teleqrafnamə çəkərək, guya Qafqaziya müsəlmanları tərəfindən erməni millətinin təhdidat altında bulunduğu bildirilmiş və həman erməni heyəti-mürəxxəsəsi də şü teleqrafnaməyə istinadən bir müxtirə [memorandum] tərtib edərək Sülh Konfransına təqdim etmişdir. Şü müxtirə Fransa jurnalı “de Deba”da çap edilmişdir.

Azərbaycan hökuməti müsəlmanlara edilən təddiyyat [zülümlər] və təcavüzə qarşı dəfələrcə protesto edərək ver-

miş olduğu notasında Ermənistan əhaliyi-islamiyyəsinin hali-əsəf-iştimalını [acınacaqlı vəziyyətini] təsvir etmişdir. Lakin Ermənistan hökuməti müsəlmanların hallarını yaxşılatmaqdan ötrü heç bir dürlü tədbir görməyi lazım bilmədi.

Halbuki Ermənistan hökuməti 16 avqust 1919-cu sənə tarixli və 3092 nömrəli, Azərbaycan hökumətinə 17 avqustda təslim edilmiş notasında bəyan edir ki, Ermənistan hökuməti üçün ağ və qara kəmikli vətəndaş olmayıb, həpsi bərabərdir. Həmin bu nota təslim edilən günə də erməni məmurları erməni milislərinin iştirakı ilə Eçmiyədzin, Sürməli, İrəvan, Novo-Bayəzid qəzalarının müsəlmanlarını qırmağa başlamışdır.

Ölümdən yaxalarını qurtara bilmiş müsəlmanlar və Müsəlman Milli Şurası xəbər verirlər ki, avqustun 17-də Eçmiyədzin qəzası Canfəda qəryəsinə başda qəza komissarı olaraq erməni milisləri gəlib qəryə əhalisini toplamış və erkəkləri qadın və çocuqlardan ayıraraq müsəlmanların bütün mülklərini talan etmiş və yağmalarını bu niyyətlə əvvəlcə Kərimarx müsəlmanlarından həcz [müsadirə] edilmiş dəvələrə yükləyərək yola salmışlardır. Talandan sonra erməni milisləri erkəkləri Araz nəhri üzərinə apararaq orada kəsmişlərdir. Canfəda müsəlmanlarını talan və qətl etdikdən sonra milisiya Kərimarxı qəryəsinə gedərək həman eyni təriqlə [eyni yolla] rəftarda bulunmuş və qadınları talan edilən əmval ilə məa [birgə] Kürdqulu qəryəsinə toplamışlardır.

Avqustun 17-dən 31-nə kimi az bir müddət içində Ermənistan zabiti [asayış qüvvələri] Eçmiyədzin, Sürməli, İrəvan və Novo-Bayəzid qəzalarında 50-yə qə-

dər qəryələri talan edib, əhalisini bütүн kəsməyə fürsət bulmuşdur. Bu vəhşətlər, bu zülüm və sitəmlər həttə ermənilərin kəndilərini də müttəəssir edib, erməni İctimaiyyəni-Inqilabiyyəni Firqəsinə [Sosialist İnkilabçılar Partiyasına] mənsub Ermənistan Parlamanı üzvlərini atıdki [aşağıdakı] sorğunu hökumətə verməyə məcbur etmişdir:

“Cənab nazirə məlumudur ki, Ermənistan Cümhuriyyəti daxilində axırını üç həftə zərfində İrəvan, Eçmiyədzin və Sürməli qəzaları ətrafının müttəəddid [çoxsaylı] müsəlman köyləri – ki, ibarət olsun Paşakənd, Təkərli, Qoruxgünə, Övləlix, Tayşurux ictimiası, Ağverən, Dalilər, Nurnus, Əlibəy, Arzakənd ictimiası, Canfəda, Kərimarx, Axcaarx, İydəli, Qarxun, Kolanı, Aralıq və bir çox qeyrilərindən – talan edilib əhalisi də kəsilmişdir və mahal zabiti mümaniət etmək [mane olmaq] əvəzinə, talan vaxtında iştirak etmişdir və bu hadisə əhaliyə sui-təsir buraxaraq qonşuları ilə sülh və müsəlimətlə [əmin-amanlıqlar] yaşamaq arzusunda olanların nifrətinə bais olub, mühakiməsiz qalmış cinayətkarların lazımı cəzaya düşər edilməsini tələb edirlər? Hərgah bunların həpsi Daxiliyyə nazirinə məlumdursa, o bu intizamsızlıq və təcavüzətin qarşısını almaq üçün nasıl bir tədbirlər görmüşdür? Sorğu təcildir.

Ermənistan Parlamanının İctimaiyyəni-Amiyyəni Fraksiyonu [Sosial-Demokrat Fraksiyası]”

Erməni zabiti və əsgəri hissələrinin İrəvan, Sürməli, Eçmiyədzin və Novo-Bayəzid qəzalarında əhaliyi-islamiyyəni mürur ilə [getdikcə] tələf etmələri Azərbaycan xalqının hiddətini mövcub olub [hid-

dətinə səbəb olub] və Ermənistandan bilafasilə yetişən yeni talan və qətl xəbərləri əhalinin hiddət və həyəcanını get-gedə artırmaqdadır.

Azərbaycan hökuməti bu vəhşiliklərdən fəvqəladə mükəddər olub [kədarlənib], şiddətli protesto izhar edir [bildirir] və zühura çıxma biləcək hadisələrin məsuliyyətini Ermənistan hökuməti öhdəsinə tərk edərək etiqad edir ki, İrəvan vilayəti müsəlmanları haqqında rəva görülən zülüm və sitəmlər, təəddiyat [zülümlər] və təcavüzət kəskin tədbirlərlə xitampəzir olacaqdır [sona çatacaqdır].

Nömrə 3253

22 eylül 1919 sənə

Xariciyyə naziri: M. Y. Cəfərov

DAĞISTANDA QIYAM

Dərbənd və Teymurxanşuranın işğalı

Dağıstan əhalisi Müttəfiq Məclisi Dərbənd və Teymurxanşuranın qiyamçılar tərəfindən işğal edilməsi xəbərini almışdır.

Dağıstanlılar Məclisi protestosuna Müttəfiqin nümayəndəsinin cavabı

Bu axır günlər “Borba” qəzetəsində dərc edilmiş Dağıstan əhalisi Müttəfiq Məclisi protestosuna Amerika Cəmahiri-Müttəfiqəsi ərkani-hərb miralay [Amerika Birləşmiş Ştatları hərbi qərargah polkovniki] C. R. A. atıdakı [aşağıdakı] cavabı vermişdir:

“10 eylül 1919 sənə tarixli xəbərinizi [məlumatınızı] Müttəfiqin Baş komandanı-

na vasil olmuş, cavab verməsini də mənə həvalə etmişdir. Sizin təqdim etdiyiniz məsələlərə baxılır və lazımı etinaya da məzhər [nail] olacaqdır. O, sizin müşkülət içində olduğunuzu düşünərək sizi inandırır ki, bu məsələ Sülh Konfransına ətraflı izahat ilə təqdim ediləcəkdir.”

(Q.)

Petrovsk ərkani-hərbindən alınan xəbərlər

Gecə saat 3 radələrində qiyamçılar üç tərəfdən Dərbənd üzərinə yürüməyə başlamışlardır. Dabravol ordusunun Dərbənd dəstəsi tərəfindən bu hücum dəf edilərək düşməne böyük tələfat verilmişdir. Dörd mitralyoz, əsirlər qənimət alınmışdır. Düşməni dəf etməkdə Bəhri-Xəzər donanması da iştirak etmişdir.

19 eylül gündüz saat 2-də düşməni yenidən hücumu başlayıb şəhərin qərb tərəfindən böyük qüvvələrlə yürümüşdür. Şəhərin yüksək qərb hissəsi müsəlmanlarla məskun olduğu üçün qiyamçılar hüsn-rəğbətlə qarşılanaraq, pəncərə və damlardan kazakların arxası atəşə tutulmuşdur. Dəstəmiz yüksəkliklərdən çəkilərək şəhərin mərkəzində əzi-mövqə etmişlərdir [mövqə tutmuşlar].

19 eylül axşam saat 6-da yetişən xəbərlərə görə, müharibə davam edir. Fəqət nəticəsindən bir xəbər vürud etməmişdir [gəlib çatmamışdır].

Qayakənd mövqifində

Qayakənd mövqifi [stansiyası] dəmiryol xəttində qiyamçılar yeri təxrib edərək teleqraf məftullarını qırılmışlar.

Teymurxanşura istiqaməti – Qiyamçılar ciddi bir fəaliyyət göstərməyirlər.

Qasıməkənd ətrafında müharibə

Bakiya yetişmiş bir xüsusi məktubda Qasıməkənd ətrafında olan qanlı müharibələr bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] təsvir edilir:

“Dağıstan əhvalı haqqında onu xəbər verə bilərəm ki, ümum bütün qəza və nahiyələrdə və xüsusən bizim Qasıməkənddə dabravollarla dağıstanlılar arasında şiddətli müharibələr keçmişdir. Denikin kazakları Kürə nahiyəsinə gəlib əhalidən bir neçə min əsgər tələb etmiş və təhəmmülgüdəz [dözülməz] ağır vergilər və təzminat vəz etmişdir [qoymuşdur]. Və bir neçə yüz baş heyvan da bahasını vermədən kazaklar almışlardır. Axirən Kürə nahiyəsi əhalisinin səbir kasası dolub, həpsi silaha sarılaraq qiyam etməyə məcbur olmuş və ən əvvəl 150 kazak olan Qasıməkəndə hücum etmişlərdir. Bir az mübarizədən sonra kazaklar zabitləri ilə məa [birgə] məhv və tələf edilmişlərdir. Qiyamçılar əlinə xeyli miqdar mühim-mati-hərbiyyə [hərbi ləvazimat, sursat], silah, fişəng və doqquz mitralyoz keçmişdir.

Dərbənddən kazaklara kömək etmək üçün bir eşelon qoşun göndərilirsə də, Qasıməkənd yolunda qiyamçılar onlara da hücum edərək həpsini məhv etdilər. Ancaq bir neçə adam salamat qurtara bilmişdir. Və əlavə olaraq şimdiki Dərbəndə hücum etmək üçün hazırlanırlar (məktub Dərbəndin işğalından irəli yazılmışdır) və ümid var ki, oranı bu günlərdə işğal etsinlər.

Kürə nahiyəsindən başqa Dağıstanın cümlə nahiyələrində qiyama başlanaraq qiyamçılar böyük müvəffəqiyyətlər qazanmaqdadırlar. Qiyamçılar bu vaxta qə-

dər 12 top və bir çox başqa mühüm-mati-hərbiyyə qənimət almışlardır. Kazaklar hər tərəfdə məğlub və müqəssir edilərək azadlığa can atan Dağıstanın vəhşi qartallarının sələbatlı [sərt, möhkəm] həmlərinə müqabilə edəmməyirlər.

Bizə xəbər gəlmiş ki, Teymurxanşura üç gün iləri qiyamçılar tərəfindən işğal edilmişdir. Əlavə edirəm ki, Dağıstan əhalisi and içərək qət etmişdir ki, Dağıstan xalqı üçün rəhmsiz bir cəllad kəsilmiş dabravolları ya bütün-bütünə Dağıstan torpaqlarından qovub çıxarsınlar, ya bu ki, bir tənhi-vahid kimi [hamı bir nəfər kimi] qeyri-müsavi mübarizəyə davam edərək namusla məhv olsunlar. Dağıstanlıların ruhu o qədər yüksək və o qədər mətindir ki, ölümü kazakların hökmranlığına tərcih edərək axırıncı adamlarına qədər mübarizə və müharibə edəcəkləridir. Bu onların axırıncı sözü və müqəddəs şüarıdır.”

BATUM MƏKTUBLARI

III

İqtisadiyyatın beynəlmiləliyyət üçün yeganə bir amil olduğunu Karl Marks kimi mən də təsdiq edirəm.

Batum bir çox xüsusiyyətləri etibarilə osmanlılığa daha mərbut [bağlı] idi. Çünki Lazistanın ticarət məxrəci [çıxışı, qapısı] olan Batuma osmanlıların axın-axın gəlib-gəlmələri ona bu xüsusiyyəti mühafizə etdirmiş, fəqət ticarətdə də böyük rol oynayan hərsin (kulturanın) Rusiyada daha münkəşif [çıçəklənmiş] bir halda bu-

lunması iqtisadi mübarizədə osmanlıları müvəffəqiyyətsiz buraxmışdı. Bununla bərabər, Osmanlı nüfuzu ilə iqtisadi beynəlmiləliyyət büsbütün Batumu osmanlı [lı]lıqdan ayırmamışdır.

Batum şu yaxın zamanlarda Osmanlı idarəsində bulunduğu əsnada iqtisadi beynəlmiləliyyət etibarilə rusluğa təfəvvüq etmiş [üstün gəlmiş] kimi idi. Türk tacirləri, Osmanlı sərmayədarları əllərindəki “banknotlar” ilə rus etibari-malisini [maliyyə cəhətdən nüfuzunu] sındırmışlardı.

Osmanlı Düynü-Ümumiyyə İdarəsinin krediti ilə buraxılan banknotlara kim rəqabət edə bilər? Fransa, İngiltərə bu düynü-ümumiyyənin dördü-üçünə sahib ikən, əlbəttə, banknotların qiyməti yüksəkdir.

Hal-hazırda banknot alış-verişi Batumda hər alış-verişə təfəvvüq edir.

Bilxassə [xüsusilə] Batumdan İstanbulla gedən alış-verişçilər bir milyon manatı doqquz min banknota təbdil etməyincə [dəyisməyincə], paroxoda girməyirlər.

Osmanlı idarəsindən sonra Batumda bu idarəyə ingilislər xələf olduqlarına görə, təbii, osmanlılar kimi ingilislər də Batumu ingilisləşdirməyə qeyrət edirlər. Batumda ingiliscə təəmmüm etmişdir [ümumiləşmişdir, yayılmışdır]. Ən çox ingiliscə danışmağa ünsiyyət edən Batumun “koketka”larıdır. Bu madamlar “orrayt, ayem...” deyər bir dəfə ingiliscə ağızlarını açdırlarmı, artıq siz onu eşidəndə rusmu və yaxud başqa millətmi olduğunu fərqləndirməzsiniz, “ingilisdür” deyərsiniz.

Batumda bütün polis, milisioner, jandarma və sairə ingilis uniformasını geyirlər. Həman həpsi ingiliscə çat-pat da-

nışırlar. Ruslar bu haldan qeyri-məmnundurlar. Bilxassə “Naş kray”, ümumiyyətlə, ingilis idarəsinə qarşı açıqdan-açığa müxalifət də edir. Amma çox da iləri gedəmməyir. Çünki cəzayi-nəğdi [nəğd pul cəriməsi] var.

Batumda asayiş pozucudur. Şəhərin ortasında adam soyğunçuluğu hər zaman olan şeydir. Oblastda da təcrübəsiz məmurlar sui-təfəhhümlər [yanlış anlaşilmələr] çıxardıqları üçün orada da asayiş yox kimidir. Son günlərdə Batumda idareyi-mühasirə (asadnoye polojeniye) elan edilmişdir. Gecə saat 11-dən sonra küçədə gəzmək qadağan olunmuş, müsaidəsiz yığıncaqlar, mitinqlər və sairə mən’ [qadağan] edilmişdir. Qəzetələrə də tənbehə verilmişdir.

İngilislər oblasta dağıtmaq [paylamaq, yaymaq] üçün İstanbuldan türk əsgərləri gətirmişlər. Bu əsgərlər kosovalıdır. Yüz adama yaxın olan bu əsgərlərdən birisi ilə qonuşdum. Nasıl ingilis əsgərliyinə daxil olduqlarını sordum. Məhcubiyyətlə [çəkingənliklə, utancaq bir halda] cavab verdi:

– Biz kosovalıyıq. Hərbi-ümumidə Osmanlı ordusu nəfəratından [əsgərlərindən] idik. Mütərikə əqd edildikdən [atəşkəs sazişi imzalandıqdan] sonra tərxis olunub məmləkətimiz Kosovaya getmək üzrə idik. İngilislər bizim məmləkətimizin Kosova və Kosovanın da Serbiya ərazisinə daxil olduğunu nəzərə alaraq, ingilislərin müttəfiq[i] olan Serbiyanın bütün əfradı [fərdləri] kimi, bizim də Müttəfiq ordularda xidmət etməkliyimizi əmr verdilər və nə zaman Serbiya, əsgərini tərxis edərsə, siz də məmləkətinizə gedərsiniz, dedilər. Ondan sonra bizi bir çox yerlərə

təqsim etdilər [payladılar]. Yüz qəderimizi də buraya göndərdilər, – dedi.

Bu əsgərlər türk təlim və tərbiyyəi-əsgəriyyəsinə almış olmalarına binaən [görə], gərək yürüşləri və gərəkse duruşları, həqiqətən, əsgər olduqlarını insana təlqin edir. Yolda gedərkən hər kəs bu ingilis paltarlı türk əsgərlərinə diqqətli-diqqətli baxır.

Yağmurları ilə, Qara dənizin coşqun dalğaları ilə bir təhacümi-təbiət [təbiətin hücumu] içərisində daima qaynayan Batum heç bir paroxodu barındıramadığı kimi, heç bir hökuməti də hakim edəmməyir.

Bir zaman ruslar vardı, inqilabsız, fırtınasız buradan çəkildilər. Sonra gürcülər gəldi. Çorux nəhrinin ruzigarı, Trabzonun qırmızı hərəti onlara yar olmadı. Osmanlılar gəldi. Osmanlılara da – hər zaman olduğu kimi – qərbin yaşıl masası bir Batum təamını vermədi. Sonra ingilislər gəldi. Onlar da nədənsə Batumdan gedəcəklər. Əcəba, bundan sonra Batum nə olacaq? Gürcülərəmi qalacaq?

Heyhat! Boş xəyal?

İştə, şimdi batumluları Batumda məşğul edən məsələ, Batumun müqəddəratı məsələsi!..

Ə. Həmdi [Qaraağazadə]

İSLAHİ-XƏTTƏ DAİR [YAZININ İSLAH EDİLMƏSİ HAQQINDA]

“Azərbaycan” qəzetəsinin 271-ci nömrəsində dərc olunan Məhəmmədzadə Mirzəbala ağanın bəndlərini şayan [layıq] olduğu diqqətlə oxudum.

Ümumən əlifba mücəddidlərinə [yenilikçilərinə] irad etdiyi tənqid və bəndlərinin tənzim etdiyim əlifbaya dair verdikləri tərif xüsusunda bir qaç söz söyləyəcəyəm.

Əvvəla, bu böyük məsələyə ki, gələcək maarifimiz üçün böyük əhəmiyyəti vardır, millət üçün təfriqə [nifaq, ayrılıq] salar adını vermək rəvamıdır?

Tərəqqi fikri qədimi bir şey deyildir. İki əsrdən bir az ziyadə bundan əqdem [qabaq] Qərbi Avropada vücuda gəlmişdir. Məhaza [bununla belə], bu fikir hal-hazırda biz müsəlmanlar içində dəxi ümumən qəbul olunmuşdur. Ümum cahanla birlikdə biz də ona mötəqidiz [inanırıq] ki, əgər həyatı-milliyəmizin şəraitini zaman və əhvalın icabına [ehtiyaclarına] görə təcrid edib [yeniləyib], surəti-məişətə tərəqqi etməsək, rifahi-hala malik olammayız. Qonşu xristian millətlərlə maddi və mənəvi qüvvətlərcə müsavi və həmpə olammayıb [ayaqlaşma bilməyib], get-gedə əvvəl istiqlalımızı və sonra Amerikanın qədim əhalisi kimi nəüzbillah [Allah eləməsin] vücudi-milliyəmizi belə qaib etmiş olarız.

Demək, tərəqqi və təcəddüd lazımdır və vacibdir.

Əlifbamızın nöqsanlarından naşi [ötürü] aləmi-maarifdə – ki insanların maddi və mənəvi rifahi-halları ona vabəstədir [bağlıdır] – hal-hazırda tədənniyə [alçalmağa, geriləməyə], tərəqqi edə bilməməyə məhkum olduğumuzu içimizdə təsdiq etməyən yoxdur. Hal böylə ikən, bundan təbii nə ola bilər ki, vətəndaşlarımızdan böylələri çıxırlar ki, əlifbamızı islah etmək istəyirlər ki, maarifimiz icabi-hala [müasir ehtiyacları] görə cərəyan və tərəqqi edə bilsin.

Əlifba islahını türklərin, müsəlmanların ümumiyyəti yapmalıymış, ancaq cəmi müsəlman və türk millət və dövlətlərinin nümayəndələrində haqq varmış ki, bir yerə toplanıb bir islahi-xətt fərmanı sadir etsinlər [fərmanı versinlər]. Biz mücəddidlər ki, böylə fərmanı bəkləməksizin əlifba məsələsini Azərbaycan qövmü kimi islam və türk millətinin binnisbə bir cüzi-qəllili [nisbətən kiçik bir hissəsi] içində həll etmək istəyirik – islam üçün təfriqə salırmışız. Nə ki, bu əlifba məsələsindən dolayı qədim zamanlarda belə içimizə təfriqə düşdü. Biz türklər türk əlifbamızı tərk edib, macarlar və finlər kimi xristian olan türklər latın əlifbası ilə yazmağa və biz müsəlman türklər isə ərəb əlifbası ilə yazmağa başlamışız, deyirlər.

Milli türk əlifbamızın istemalından [işlədilməsindən] süqutuna dair bəyan edilən təəssüfə bəndələri də şarakət edirəm [şərikəm]. İnşallah, Mirzəbala ağa və ya digərləri bəyani-təəssüflə bu əlifbanı yenidən istemala vəz [işlək hala qoymaq] yolunda sərfi-məsai edərlər [çalışırlar].

Şimdiki halda türk lisanını tələffüzə müvafiq yolda yazma bilmək məqsədilə, mötəd [alıxdığımız, həmişəki] ərəb əlifbamız islah olunur. Latın xəttini Şərq lisanlarına tətbiq edirlər. Rus akademiyası daha 20 il bundan əqdəm rus əlifbasını o yolda tövsi etdi [genişlətdi] ki, onun vasitəsilə Rusiya əhalisindən olub rus qövmündən olmayan cəmi qövmlərin dilləri bu islahlanmış əlifba vasitəsilə tələffüzə müvafiq surətdə yazıla bilsin. Türkiyədəki ermənilər və rumlar türk lisanını kəndi əlifbaları ilə yazırlar. Madam ki, lisanımız bu qədər əcnəbi əlifbalarla yazılır, nə insaf-

dır ki, türk əcdadımızın icadkərdəsi [ixtirası] olan milli əlifbamızla yazılmasın?

Gələlim əlifbanı nümayəndələr fərmanı ilə islah.

Əlifba məsələsində siyasi və idarəvi bir maddə, bir tərəf yoxdur ki, dövlətlər bu işə ayrı-ayrı və ya ümumi bir məcmə [yığıncıq] vasitəsilə müdaxilə etsinlər. Bu da islahat və tərəqqiyyəti-ictimaiyyə qəbilindəndir ki, bunları əhali kəndisi rifah-hali-ümumi sövqü ilə fərmansız, dekretsiz öz-özünə yapar. Böylə məsələlərdə əksəriyyəni iki cərəyan vücuda gəlir. Biri islahat lehinə, digəri əleyhinə. Əgər hübbi-tərəqqi [tərəqqiyə məhəbbət] millətdə qüvvətli isə, islahat tərəfdarları, əgər zəif isə, “olana əl vurmamaq” tərəfdarları qələbə edərlər.

İslamların ittihadı üsuli-dinimizlə, imanımızla, tövhidimizlə qaimdir. Ərəb əlifbası ilə heç bir cəhəti-cameəsi [ortaq yanı] yoxdur. Əgər ərəb əlifbasını istemal etmək adamı müsəlman etsə idi, Fəxr-kainat [kainatın fəxri olan Peyğəmbər] əfəndimizin ən qanlı düşməni olan Əbu Cəhlin və Suriya xristianlarının müsəlman olmaları lazım gələrdi. Zira yazı-pozu üçün nə onun ərəb əlifbasından başqa aləti vardı və nə bunların var.

Yeni əlifbanı, çıxdığı kimi, islam millətlərinin hamısı eyni zamanda görəcək və fənalığından, qəbula şayan [layiq] olub-olmadığından eyni vaxtda müzakirə etməyə fürsətləri olacaq. Zira yeni əlifba kəndi ancaq mətbuat vasitəsilə göstərə bilər. Lihaza [buna görə], məsələn, Bakıda çıxan qəzetədə, Bakıda basılan risalədə dərc olunan təzə əlifba ən çoxusu bir aydan sonra islam paytaxtlarının hamısında görülmüş olacaqdır.

Bunun qəbul və rəddi xüsusunda bir müsəlman milləti içində müzakirə başlandı ki, digərlərinin də içində başlanacaqdır. Əgər mübahisənin nəticəsi olaraq əlifba bir millət içində istemali-ümumiyyə [ümumi işləkiyə] alınarsa, digərlərinin içində dəxi gec və ya tez mütdəvil [işlək] olacaqdır. Zira daimi üzrə biri eyi, digəri fəna əlifbanın bir millət içində eyni zamanda istemal mümkün deyildir. Eyi ilə fənanın, yaxşı ilə pisin bir-birləri ilə münasibəti haqla batilin münasibəti kimidir. Haqq və ya yaxşı gəldimi, batil və ya pis mütləqə zail [yox] olmalıdır.

Ona görə, yeni əlifba müsəlmanların ittihadına [birliyinə] və ittifaqına zərər verməyəcəyindən əlavə, bunları ehyə, təşdid və təqviyə edəcəkdir [canlandıracaq, şiddətləndirəcək və gücləndirəcəkdir].

Mənim tənzim etdiyim əlifbaya dair Mirzəbala ağanın verdiyi tərif, əlifbamı görməmiş adama, mən kəndimdən bir əlifba ixtira etmişəm fikrini verə bilər. Böylə bir şey olsaydı, mənim üçün mayeyi-iftixar [iftixar səbəbi] ola bilərdi. Fəqət həqiqətdə böylə şey yoxdur. Mən əlifbamı möhtərəm “Azərbaycan” qəzetəsində dərc etmişəm. Görənlər bilirlər ki, onda 23 latın hərfi ilə dörd rəqəmdən başqa heç zad yoxdur.

Sırası gəlmişkən, bəyan edəyim ki, səslilərin məhdudluğunu göstərmək üçün məşhur ingilis linqvisti (əlsinəşünası) Sunitə təbəyyətan [tabe olaraq] səsliləri mükərrər [təkrar] yazmağa qərar verdim və latın əlifbasının sonundan başlayaraq ikinci olan hərfini əlaməti-mədd [uzunluq işarəsi] olmaq üzrə istemaldan [işlətməkdən] vaz keçdim.

Rəqəmlər vasitəsilə mövcud hərflərdən yeni hərflər yapmaq üsulunu – ki mənim əlifbam bunun üzərinə müəssəsidir [qurulmuşdur], – əfkar və arasına [fikirlərinə və rəylərinə] pək əhəmiyyət verdiyim bir zat [şəxs] təhsin etməyir [bəyənmir]. İzahatı lazım görürəm.

Rəqəmlər kəndi vəzifələrinin xaricində istemal olunmayırlar. Hər rəqəm təqib etdiyi hərfin sədasi ilə bu hərfe məxəz [mənbə, çıxış yeri] olan rəqəmsiz hərflər arasındakı tələffüzə olan fərqi dərəcəsinə göstərir.

İki əvvəlinci ədədlər isə bu dərəcədən əlavə tələffüzün növünü dəxi irə edirlər [göstərlər]. Tələffüzün dərəcəsinə göstərmək isə hər şeyin dərəcəsinə göstərmək kimi, əlbəttə ki, ədədlərin işidir.

Cahani-mədəniyyət rəqəmlərin hərflərə işarət olaraq istemalını, əlbəttə ki, təyib etməz [eyibləməz]. Rəqəmlər hərflərin yerinə belə istemal olunurlar – şifrəli müxəbiratda [yazışmalarda] olduğu kimi.

Əlifbamı “Azərbaycan” qəzetəsində təsvir etdiyim zaman şərh etmişdim ki, ərəb və fars dilləri ədəbi Azərbaycan türkcəsinin cüzi-layenfəkidirlər [ayrılmaz hissələridir]. Bu üç lisanı, bəhər [hər] nitq sədasi birər hərflə yazma bilmək üçün qırx altı hərfe ehtiyac var. Latın əlifbasından məxsus sədalı olmayan üç hərfe həzftə etdikdən [atdıqdan, sildikdən] sonra min-cəmiyyəül-cihat [cəmi-cümlətani] iyirmi üç hərfe qalır. İyirmi üçü nəsil qırx altı yapalım?

Yeni və nadidə [görünməmiş] hüruf [hərflər] ixtirasını ələmi-mədəniyyət qəbul etməyir. Bir sədanı iki hərflə yazmağı

əhli-fənn [alimlər] münasib görməyir. Qalır mövcud hərflər üzərinə işarət vəz etmək [qoymaq] vasitəsilə yeni hərflər yapmaq. İşarətləri mətbəələrdə bulmaq mümkün deyildir. Və an ki [madam ki], işarətlər indi [subyektiv, şəxsi qənaətlərdən asılı olan] şeylər olub hər əlsinəşünas [liq-ivist] kəndi işarətini istemal edir və bir müqərrər [qərarlaşdırılmış], müəyyən rəsmi-xətt meydana çıxmıyır.

Bu əhvalı nəzərə alaraq ona qərar verdim ki, dörd əvvəlincə rəqəmləri işarət olaraq istemal vasitəsilə 23 latın əsli hürufuna o qədər də rəqəmli hüruf əlavə edib, 46 hərfi havi [əhatə edən] mükəmməl və fonetika üzərinə müəssəs [qurulmuş] ərəb, fars və türk əlifbası vücuda gətirəyim və behövlullahi-təala [Allahın köməyi ilə], gətirdim.

Latın əlifbasına azacıq da aşına olan adamlar mənim xəttimlə Şərq sözlərini yazıb-oxumağı mafövqi-qeyri-mütəsəvvər bir sühulətlə [təsəvvür edilməz dərəcədə asanlıqla] öyrənirlər. Nasıl öyrənməsinlər ki, həm hüruf və həm hürufun işarətləri olan rəqəmlər məlumlarıdır və bu rəqəmlər təqib etdikləri hərflərin ya tələffüzünün növünü və ya bu hərflə hərfin məxəzi olan səda arasında tələffüzə olan fərqi dərəcəsini göstərirlər.

Əminəm ondan ki, rəqəmli xətt kəndini aləmi-islama qəbul etdirəcəyindən maəda [əlavə], islah olunmuş latın əlifbası vasitəsilə tövhidi-implaya [imla birliyinə] arzuqəş olan [istəyən, arzusunda olan] Avropaya dəxi qəbul etdirib, bəni-növi-bəşərin [insanlığın] yeganə və bimisl [milsiz] əlifbası olacaqdır.

Şahtaxtılı Məhəmməd

AZƏRBAYCAN ŞƏHƏRLƏRİNƏ DAİR

Mən arzu edərdim ki, camaatımızın, xüsusən camaatımızın anlaqlı qisminin, Azərbaycan ziyalılarının nəzəri-diqqətini xırda şəhərlər həyatına cəlb edim. Xırda şəhərlər və onların ətrafını bürümüş bir çox qəryələr [kəndlər] Cümhuriyyətimizin təməli məsəbəsində [təmali yerində, təməli kimi] olduğundan, onların ictimai və siyasi həyatımızda oynayacağı rollar da böyük olacaqdır. Bu məsələ hər proqramımızın başında yazılmalı və hər anlaqlı azərbaycanlıni, camaat və millət xadimi-ni düşündürməlidir.

Əsrlərcə ağıl və idrakları pas atmış, çar hökumətinin səqim [yanlış] siyasəti saiqəsi [səbəbi] ilə maarif və iqtisadca başqalarından fərsəxlərlə geridə qalmış xalqımız içində işləmək, yeniliyə bir cığır açmaq, həyati-hazirəyə uyğunlaşmış təşəbbüsləri[n] nə kimi müşkülətlə təzahür etdiyi gizli məsələlərdən olmasa gərək. Mən bunu iki axırıncı qeyri-təbii və ağır sənələr zərfində və əzayi-müntəxəbəsi [seçilmiş üzvləri] ilə parlaq bələdiyyə rəisi olduğum, istiqbalı [gələcəyi] üçün çalışdığım Quba şəhərində daha ziyadə təcrübə etdim.

Mən burada mazinin [keçmişin] əlim [kədərli] mənzərəsini, mənhus günlərini təsvir etmək xəyalında olmadığım üçün xalqımızın cinayətlər və ondan nəşət edən [irəli gələn] cəzalar, tənbehələr və fəlakətlər və nə biləyim daha nələr-nələr içində boğulduğunu ərz etmək istəməyirəm. Zira həyatımızın ən acı və zəhərli bir tərəfini, varlığımızın ən xəstə və müdhiş bir guşəsini tərsim edən [rəsmi çəkən] şu məsələ həpimizə iləricədən məlumdur.

Sənələrcə düşmənanə bir siyasətə məruz qalıb gözləri zəlamı-qəflətlə [qəflət qaranlığı ilə] örtülən bir millətdən fəzlə bir şey ummaq da rəva deyildi... Lakin şimdi, şimdi ki, xalq silkinmiş, hüququnu anlamağa başlamış, gözlərini ətrafa atır, çirkabi-ətəldən sıçramaq istəyir, kəndinə doğru bir yol göstərmək üçün rəhbər arayır, şimdi onlara ancaq bir izçi lazımdır. Bir izçi oldumu, qarşılına bir cığır açıldımı, həyat kəndi cərəyanını iktisab edər [qazanar, əldə edər], intizamla axmağa başlar.

İştə bu xüsusda xalqçılarımızın çarələr araması, xalqa doğru yürüməsi lazım və insanlığa can atan, həyatı qarşılayan, taleyimizə də, millətimizə [də] izçi şahrahi-ürfanı [izçi ürfanının geniş yolunu] göstərmək üçün təşkilat yapmaları vacibdir.

Mənim və mənimlə bərabər Quba bələdiyyə idarəsi əzasının [üzvlərinin] əqidəsi budur ki, Quba və o kimi qeyri xırda şəhərlər etinadan dur [uzaq] tutulmaz isələr, həyati-mədəniyyə və iqtisadiyyəminin birer məşəli kəsilib [olub], ətraflarındakı köyləri və guşeyi-nisyana atılmış qəryəcikləri [bir küncə atılıb yaddan çıxmış kiçik kəndləri] də tez bir zamanda kəndi işıqları ilə tənvir edərlər [ışıqlandırarlar].

Xalqı şu istənilən təriqə [yola] sövq etmək, onlara doğru yol göstərmək üçün əvvəlcə söylədiyim kimi, xalqçılarının düşünmələri və xalqa doğru yürümələri, daha doğrusu xalqın kəndi içindən rəhbərlər seçilməsi və onlara müzahirət [köməklik] göstərilməsi lazımdır. Quşu quş ilə tutarlar denilən kimi, xalq o zaman çabuqcasına istənilən tərəfə çevrilər və mətluba [arzuya] dəxi sarılar. Yoxsa təmimnamələrlə [sərəncamlarla], Nəzarət-

lərin rəsmi əmrləri ilə bir şey yapılamaz. Əvət, mətlubumuzu əldə etmək üçün xalqın kəndisi çalışmalı, kəndisi fəaliyyətdə bulunmalıdır.

Bədihidir [aydındır] ki, xalqı iqaz etmək [ayılmaq], xalqa rəhnümalılıq [bələdçilik] etmək ən əvvəl xalq müəssisələrinin, bələdiyyə idarələrinin vəzifəsidir. Şimdi baxalım xırda şəhərlər müəssisələri şu yolda birinci mühərrik [hərəkətverici güc] olduqları halda, şu rolu oynamağa müstəiddirlərmi [qabiliyyətləri çatırımı]?!

Misal üçün götürəlim Qubanı.

Amazasp xırsızları Qubaya təərrüz [hücum] etdikləri zaman bələdiyyə sandığını [kassasını] talan etdikləri kimi, bir çox mülklər sırasında Bələdiyyə İdarəsi binasını da ehraq etmişdilər [yandırmışdılar]. Ən mühüm əşyanı, dəxi bir qaç səndaliyəni [stulu] iştira etmək [satın almaq] para fiqdanından [yoxluğundan] mümkün olmadığı üçün bələdiyyə cələsəsinə [iclasına] gələn bələdiyyə üzvü və ya rəisi kəndi səndaliyə qulpundan yapışaraq həman oraya qoşmuş və şimdüyə qədər də şu səndaliyələr üzərində oturmağa məcbur qalmışlardır. Məmafih [bununla belə], lazımlı bir xalq müəssisəsini bərhəyat etmək [yaşatmaq] üçün biz var qüvvəmizi sərf etmədən çəkinməyərək başqa çarələrə təvəssül [müraciət] etdik. Əhali içində ianələr toplayaraq vergiləri, qalıqları yığmaqla işə başladıq.

Əcəba böyləliklə bir iş yapmaq olarmı? Kəndisini idarədən aciz bir idarə xalqa yardım etmək, onların əzhanını [zəhinlərini] açmaq kimi təşəbbüslərə iqdam edə bilərmimi [addım ata bilərmimi]? Ya şəhərin ümran və abadisinə [abadlığına, tərəqqisinə] sərfi-hümmət etməyi bacararmı?

Əhalinin elm və maarifə ehtiyacı olduğu kimi, şəhərlərin də inşaat və təmirat ehtiyacı vardır. Onlar yek-digərinin qeyri-qabili-təfiriq lazım və məlumudurlar [bir-birindən ayrılması mümkün olmayan iki şeydir]. Xalq mədəni olarsa, yurdları da abad olar.

Qubanın suya çox ehtiyacı vardır. Bu saat əlimizdə su yolu (vodapravod) və kanalizasiya projesi hazırdır. İştə şu projeni kağız üzərindən feilə çıxarmaq üçün milyondan ziyadə məsarif gərək. Şu paranı başqa yerdən əldə etməyə ümidimiz olmadığı üçün təbiidir ki, nəzərimizi hökumətə dikərək ondan müavinət bəkləyiriz. Və mən bütün imanımı inanıram ki, şu yollara sərf edilən paralar hədə və nafilə [boşa] getməz, biləks [əksinə], əhalinin daireyi-nəzərini tövsi [üfqünü genişləndirər], ruhən yüksək və cismən sağlam olmasına bais olar ki, o da Cümhuriyyətimiz binasını müstəhkəm etmək [möhkəmləndirmək] üçün ən lazımlı təşəbbüslərdən birincisidir.

Hökumətin kiçik şəhərlərə, o cümlədən Qubaya müavinət etməsi əhalinin şükranını mövcib [minnətdarlığına səbə] olduğu kimi, nəticəsində dəxi dövlət və millətimizin payidar səmərələr iqtitaf edəcəyi [qalıcı faydalar əldə edəcəyi] şübhə xaricindədir. Və əlavə, əfəndilər, ətrafi ilə 200 min nüfusa [əhaliyə] malik olan Quba, onun dilnişin seyfiyyələri [kөнül oxşayan yaylaqları] ilə, ruhərvər [ruha qida verən] yaylaları ilə, rayihənisar [ətirli] bağçaları ilə və eşq-əfza [məhəbbət artıran] təbiəti ilə neyçün vəhşət içində boğulsun? Cümhuriyyətimiz üçün gözəl bir kurort təşkil edəcəyi yerdə, neyçün oraya gedilməsindən qorxulsun? Yazıq de-

yilmi ona? Heyif deyilmi Azərbaycanımıza?!

Quba yalnız bir şairanə qitə [ərəzi] olaraq bitib getməyir. Şairanə olduğu qədər də, münbit və məhsuldar bir torpağa malik olmasından, Azərbaycan hüdudu daxilində birinci sıra mövqe tutsa gərəkdir.

Xatirlərdən çıxmasın ki, bütün keçən sənə zərfində paytaxtımız Bakı və bir qaç başqa məhəllər [yerlər] ancaq Qubanın məhsulati ilə dolanıb, Qubanın ətməyi, əti, yağı, meyvəsi və daha qeyri məkulati [ərzaq məhsulları] ilə iaşə qılınmışdır.

İştə, babadan qalma bir üsul ilə çalışan Quba rəncbəri məhəlli-füruşa bu qədər mətə tövdi etdiyi [satışa bu qədər mal çıxardığı] halda, texnikanın yeni sistem əsbabı [alətləri] ilə çalışmağa başlarsa, o zaman Qubanın həyati-iqtisadiyyəmizdə nə kimi mühüm bir nöqtə işğal edə biləcəyi təsəvvür buyurulsun.

Sırası gəlmişkən, onu da ərz edəyim ki, dəmiryol olmadığından bu qədər məbalığ [məbləğlərdə] məhsulati sövq etmək yüksək fiyatlara tamam olduğu kimi, əzim müşkülət və şədaidə müsadif qalır [böyük çətinlik və müsibətlərə rastlayır].

Xaçmaz nədir, deyə bizə etiraz etmək istəyənlər şayəd bulunarsa, cavab olaraq deyəcəyəm ki, bəla həman orasıdır ki, dəmiryolu Xaçmazdan – sükənası [sakinləri] pək seyrək olan dəniz sahilindən keçirilmiş də, əhalinin qələbəlik yerləri şöməndifər [qatar] xəttindən 40 fərsəx məsafə kənarında qalmışdır.

Qubaya dəmiryolu çəkmək, 23 fərsəx məsafəsi olan Xaçmazdan oraya qol ayırmaq bir o qədər də çətin və məsarifli məsələ deyildir. Dəmiryolunun nə kimi

müsbət nəticələri olacağını tədaddan sərfi-nəzər edərək [saymaqdan vaz keçərək], mən onu ərz etmək istəyirəm ki, Qubaya dəmiryol çəkilməsini zaman və həyat tələb edir. İki yüz min Quba əhalisinin mənafeyi ilə yan-yanı olaraq, dövlətimizin mənafeyi də bunu istəyir. Qubaya, hər halda, dəmiryolu çəkilməlidir. Zira paytaxtımız Bakının və onun geniş mədəni [mədəncilik] dairəsinin buna ehtiyacı vardır və əlavə, dəmiryol hər yerə kəndisi ilə mədəniyyət daşdığı kimi guşeyi-nisyanda fəramuş edilmiş [bir küncdə unutulub qalmış] bəxtsiz Quba əhalisi üçün də mədəniyyəti-məzkurə hamili olan [haqqında danışılan mədəniyyətin daşıyıcıları olan] ziyalıları, müəllimləri, həkimləri gətirər ki, onların yoxluğundan bir Allah bilir ki, nə qədər cismani və ruhani əzab-lara məruz qalmışız.

Və Quba da kəndi növbəsində ucuz fiyatlı dürlü mətalarla paytaxtımızı və Cümhuriyyətimizin başqa nöqtələrini təchiz edər. Qubada zürufat [qab-qacaq istehsalı], kərpic, ağac işləri, mənsucət [toxumaçılıq] və xalça kimi əl emalatları dəxi vardır. Fəqət nə yapasan ki, yolsuzluqdan künci-fəramuşidə [unudulmuşluq küncündə] qalmalarından bir addım olsa irəliləyib, daireyi-fəaliyyətlərini genişləndəməyirlər. Zənnimcə, bir parça tərəqqi sayəsində şu kiçik karxanalardan böyük emalatxanalar, fabrikalar, səhneyi-vücuda çıxıb Cümhuriyyətimiz sənayesini sər-vətləndirə bilərlər.

Bu vaxta qədər çar hökumətindən bir şey bəkləmədiyimiz üçün qəzanın təqdirinə tən verərək [nə olar-olar deyərək] heç bir tədbir düşünəmməyiriz. Fəqət şimdi isə böylə deyildir. Şimdi ümid yer-

imiz vardır. Əvvəla, kəndi doğma hökumətimizdir. Quba bələdiyyəsi tərəfindən istida [xahiş] ilə müraciət edilən fəvqde məzkur [yuxarıda deyilən] məsələlərə hökumətimizin laqeyd qalacağını zənn etməm. Hökumətimizin həman istidanı, yəni Qubanın 8 fərsəx məsafəsində olan “Əliəkbər bulağı” adı ilə müsəmma [adlanan] çeşmədən (mahal emalatı künlər [saxsı su boruları] ilə) su gətirmək, kanalizasiya etmək və Xaçmazdan dəmiryol çəkmək məsələlərini bu dəfə diqqəttəmmə ilə istema etməsi [dinləməsi] mənim ümidimi bir az daha təyid və təqviyə edir [artırır, gücləndirir].

*Quba bələdiyyə rəisi:
Əliabbas Əlibəyov*

MÜXTƏSƏR CAVAB

“Azərbaycan” ruznaməsinin [gündəlik qəzetinin] 11 şəvval [10 iyul] 221 nömrəli nüsxəsində “Qarabağlı” imzası ilə “Azdır” sərlövhəli məqaləni oxuyaraq, Qarabağlı əfəndinin “Parlamandakı Qarabağ vəkili ağızlarına su almışlar, guya bütün Məclisi-Məbusan həyatında bir kəlmə belə danışmamağa əhd etmişlərdir” kimi şikayətlərindən dolayı, fəaliyyətimiz xüsusunda bir neçə kəlmə söz deməyi, ümumiyyətlə, mənfəətdən xali [mənfəətdən uzaq, mənfəətsiz] görmürük.

“Azdır” zatən Qarabağ məsələsindən dolayı yazılmışdır. Qarabağ məsələsi nə qədər mühüm və vacib olsa da, Parlama-na dəxli olmayaraq, Vəziri-Daxiliyyə [Daxili işlər naziri] və Rəisi-Vükəlanın [Baş nazirin] vəzifələrindən idi. Madam ki, mü-

şarünileyhlərdən [adları çəkilən şəxslərdən] vəzifələrinin ifasında təkahül və təcahül [ehmalkarlıq və cəhalət] müşahidə olunmayıb, Parlaman onların işlərinə müdaxilə etməyə haqqı ola bilməz. Şu nöqtəyi-nəzərdən Qarabağ məsələsinin Parlamanında danışılmamağı, nümayəndələr təqsiri olmadığını hər kəs etiraf edər, zənn edirəm.

Parlaman kimi ali məhəldə [yerdə] lüzumsuz məsələ qaldırmaq Parlaman üzvlərinə və onları intixab edənlərə [seçənlərə] istehza və təməsxürdən [məsxərəyə qoymaq, qoyulmaqdan] başqa mənfəəti olmaz.

Dü çiz tireyi-aql əst dəmi-füru bəstən Bəvəqti-göftən, göftən bəvəqti-xamuş İştə Qarabağ nümayəndələri mada-mül-övqət [yeri gəldikcə] hökumət nümayəndələri ilə qızğın danışıda bulunublar, şifahi müzakirədən əlavə iki rəsmi məşruha [şərh, bəyanat] Rəisi-Vükəlaya və iki istifta [sorğu] Parlmana veriblər. Nəticədə hökumət Qarabağa general-qubernator təyin edərək geniş ixtiyarla general-qubernatorluğa Xosrov Paşa bəy Sultanovu təklif etdi.

Xosrov Paşa general-qubernator mənsəbinin qəbulundan iba etməkdən naşi [imtinə etdiyinə görə], müşarünileyhi [haqqında danışılan şəxsi] razı etməyi Qarabağ nümayəndələrinə rücu [müraciət] etdi. Həman gün Bakıda sakin qarabağlıları və Xosrov Paşanı bəndənin mənzilinə cəm edərək, keşməkeşi-bisyardan [çox çəkişmədən, çox münaqişədən] sonra Xosrov Paşadan general-qubernatorluğu qəbul etməsinə riza alıb, Rəisi-Vükəlaya xəbər verdik.

Müəzzəmi-ileyh [o böyük şəxsiyyət] ar-

tıq şad olaraq Sultanova cəmi cihatda müavinəti müzayiqə etməməyi [hər cəhətdən köməyi əsirgəməməyi] vəd etdi. Sultanov isə Qarabağ övza və güzərişatının təshilində beqədri-vəsi [vəziyyətinin və gedişatının asanlaşdırılmasında gücünün yetdiyi qədər] səy və təlaş etməyi vəd verməklə bizləri mütməin [xatircəm] etdi. Bu anadək də Sultanovun millət və insaniyyət yolunda səmimi-qəlblə çalışmasından, razılıqdan qeyri bir söz belə istəmə olunmayıbdır [eşidilməmişdir]. Hətta Qarabağda Zəngəzurdan başqa əmniyyət və asayiş hökmfərma olması [hökm sürməsi] qəzetələrdə mükərrər [təkrar-təkrar] dərc olunmaqdadır. Qarabağda bunu inkar edən bir əhəd [bir nəfər] olmasa gərək.

Filhəqiqə [doğrudan da], Sultanov cənaablarının təşəbbüsatı-fəhimələrindən [ağıllı təşəbbüslərindən] Qarabağ müsəlmanlarına az mənafe çatmayıbdır. Ermənilərin ştabı olan Xankəndi erməni əsakirindən [əsgərlərindən] cəbrən və qəhrən təxliyə olaraq [zorla və güclə təmizlənərək], müsəlman əsakirinə ştab qayrılmadı mı?

Ermənilərə möhkəm qala və səngərlər mənzələsində [yerində] olan kazarmalarını qaçqınlarından təxliyə və müsəlman əsakiri ilə zəbt olunmadı mı?

Şuşa qalasının binasından erməni hissəsində olan xəzinə, post və teleqraf müsəlman hissəsinə gətirilmədi mi?

Ermənilərin başlarının üstündə olan Üçmıx ermənilərdən alınıb müsəlmanlara səngər qayrılmadı mı?

Ermənilərin milli komitələri qovulub, əzələrinin [üzvlərinin] bəziləri Azərbaycan torpağından tərd [sürgün] və bəziləri kənd-

ləre qaçıb mütəvari olmadılar mı [gizlənmədilər mi]?

Ermənilərin mücahidi Amazasp öz müridləri ilə Azərbaycan torpağından təbid olunmadı mı [qovulmadı mı]?

Zəngəzurdə hökumət edib müsəlmanlara yeyilmə yarası mənzələsində [yerində] olan Andranik quldur dəstəsi ilə Azərbaycan sərhədindən çıxarılıb qovulmadı mı?

1905-ci ildən ermənilərin təsərrüflərində [ixtiyarında] olan Əsgəran kimi mühüm yol müsəlmanların ixtiyarına keçmədi mi?

İrad edirsiniz ki, Əsgəranı türklər açdı. Qəbul. Türklər açdı. Fəqət türklər Qarabağı təxliyə edəndən sonra hökumət və general-qubernator olmasaydı, Əsgəranı saxlaya biləcəkdiniz mi? Zənnimcə, nəinki Əsgəranı saxlamaq, bəlkə, Qalada mühasirələnib çörəksiz və suyunuz kəsilib məfluk və məfqud olacaqdınız [fəlakətə məruz qalacaq və yox olacaqdınız].

Qarabağ nümayəndələri Parlaman minbərinə qalxıb nə danışmalıdırlar?

Hökumət Qarabağa etina etməyib, müavinət və istimdaddan təkahül edir [imdad etməkdə laqeydlik göstərir] desək, yalan demiş olarıq.

General-qubernator fəaliyyətsizlik edir desək, haqqa pərdə çəkmiş olarıq.

Hökumətin istimdadı və verdiyi kafi güc və silah ilə bir yerdə genə də ermənilər bizə zor, hüququmuzu təzyiq və ixtiyarımızı təhdid edirlər desək, bu da yersiz olmaz [mı?]

Parlaman kimi ali məclisdə, Parlaman minbəri kimi müəlla kürsiyi-xitabətdən [uca xitabət kürsüsündən] Parlaman üzvünün danışığına cəmi islam aləmi göz və

qulaq verir, Parlaman qəhvəxana və məbuslar dərviş deyillər ki, ağızlarına gələn möhmilat və latalatı [boş, mənasız və faydasız sözləri] danışmaqla xalqı özlərinə güldürsün.

Hər suxən cəyi və hər nüktə məqami darəd!

Məqami-insafda dursanız, Azərbaycan kimi bir yaşında hökumətdən bu az zamanın ərzində bundan artıq iqdamat və xidmət [addımlar və xidmətlər] tələb etmək insafdırmı?

Qarabağ rifahəti və istirahəti yolunda mal və can müzayiqə etməyən [əsirgəməyən] gənc hökumətin əleyhinə Parlaman minbərindən danışmaqdan nə mənfəət hasil ola bilər?

*Qarabağ məbuslarından:
Bahram bəy Vəzirov*

GƏNCƏ İRƏVAN QAÇQINLARININ HALI

İrəvan kəndlilərinin evləri talan edilərək mal-əmlakı qarət, oğul-uşaqları, ata və anaları qırılmış, bədbəxt və fəlakətdə müsəlman qaçqınları Gəncəyə varid olduqda [gəlib çatdıqda] istasyonda pərişan və müdhiş bir halda qalmaqdadırlar. Bunlara heç bir müavinət və himayə edilməyir. Dövlət tərəfindən bunlara ayda hər birinə yarım pud un verilsə də, bunun da üçdən bir hissəsi buğda, biri arpa və biri də torpaqdan ibarətdir.

Alınan məlumata görə, məzkur [deyilən] ərzağın da vaxtında verilmədiyi biçərə mühacirləri pərişan və pozğun bir halda salır. Çox ola bilər ki, şu fəlakətdələrin

bir çoxu vaxtilə sahibi-dövlət və sərvət olduğu halda, indi böylə bir pərişan hala düşmüşlərdir.

Əcəba, bu kimi insanlar böylə bir pozğun və pərişan şərait miyanında [ortasında] yaşaya bilirlərmi? Xayır. Bunlar get-gedə gərək əlil və naxoş olub qırılsınlar. Odur ki, bunların bir çoxu xəstəliklərə düşər olub qırılmaqdadırlar və bisahib, bihimayə olduğundan bir çoxu əynindəki paltar içində dəfn olunurlar.

Məlumumuzdur ki, Gəncə şəhərində Cəmiyyəti-Xeyriyyə vardır. Əcəba, şu Cəmiyyətin böylə yerlərə yardımı olmayıb, nə kimi işlərdə himayət əlini uzadıb möhtaclıqların ehtiyacına çatacaqdır.

X. Ayn.

NƏSİB BƏY HƏZRƏTLƏRİNİN İSTEFASI ƏTRAFINDA

- 1 -

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Keşlə şöbəsi iclasında biz Keşlə kəndinin zəhmətkeş xalqı “Azərbaycan” qəzetəsinin 274-cü nömrəsində Rəisi-vükəla Nəsim bəy Yusifbəyli əfəndinin istefa verdiyini oxuyub çox məhzun olduq [hüznəndik]. Millət və vətənin istiqlalı yolunda nə qədər fədakarlıq göstərən bir vücudun bizim üçün nə qədər lazım və layiqli olduğunu bilərək, o vücudun istefasının qəbul edilməməsinə qəzetə vasitəsilə rica edirik. Parlaman üzvləri əfəndilərdən bu barədə kömək etmələrini təmənnə edirik.

(İmzalar)

- 2 -

Müdiri-möhtərəm əfəndi!

Biz aşağıda qol çəkən Bakı unçuları “Azərbaycan” qəzetəsinin 274-cü nömrəsində Rəisi-vükəla möhtərəm Nəsim bəy Yusifbəyli əfəndinin istefa verdiyini oxuyub xeyli qəmgin və məhzun olduq. Öylə vətən, millət yolunda bu qədər çalışqan bir vücudun istefasının qəbul edilməməsinə qəzetə vasitəsilə rica edirik. Və ricamız yerinə yetişməyincə, fikrimizdən əl götürməyəcəyik və Parlaman əzaları [üzvləri] əfəndilərdən həm bu barədə kömək etmələrini təmənnə edirik.

(50-yə qədər imza)

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Salyan qəza qaimməqamının Bakı qubernatoruna teleqrafı

Eylülün [sentyabrın] 9-dan Biləsuvar pristavı teleqrafla xəbər verir ki, Hacı Babaxanın könüllü dəstəsi Lənkərandan Biləsuvar yolu ilə İrana getdikdə, Lənkəran və Cavad qəzalarının camaatından cəbri və xudsəranə [zorla və özbaşına] olaraq camaatdan nəqliyyat üçün bir çox atları zəbt etmişdir.

İttixaz edilmiş tədabirdən [görülmiş tədbirlərdən] dolayı indiyə qədər şu atlar sahiblərinə verilməmişdirlər. Camaat şikayət edir. Türk zabiti Zivərbəyovun təhtində [komandasında] olaraq qoşunun bir hissəsi İran Biləsuvarında durmuşdur və bunların zabitanı [zabitləri] dürlü hüddud işlərinə müdaxilə etməkdədirlər. Şu məlumatı bəyan etdikdə sizdən düsturüləmə [təlimat] gözləyirəm.

Qəza qaimməqamı əvəzində: Sultanov

Bir çocuq tapılmışdır

Qara şalvar və mil-mil köynək geyinmiş Əbdülhüseyn adında dörd yaşında bir çocuq tapılmışdır. Çocuq atasının adını bilməyib, dayısının adı Məhəmməd-hüseyn olduğunu söyləyir. Hərgah bir qəç günə qədər çocuğun sahibi bulanmazsa, onu saxlayan Əlövsət Axundzadə hökumətin ittilası ilə [hökumətə xəbər verməklə] çocuğa sahib duracaqdır.

Adres: Mariinski küçə, nömrə 62-64 və ya Gimnaziçeski və Tatarski küçələrin küncündə nömrə 165-167.

Birja

Kerenski minlik 1.100 manat, 250-lik 1.040 manat və xırda 2 faizdir. Nikolay beş yüzlüyü 1.150 manat, yüzlüyü 240 manat və xırda 80 faizdir. Gümüş manat 50 manat və xırda 20 manatdır. Osmanlı altun lirəsi 558 manat və kağız li-rəsi 140 manatdır. Tiflis parası 3 faizdir.

“MÜSAVAT”DA

- Ucarda “Müsavat” firqəsinin eylül [ün] 20-də Molla Cəlalın sədarəti və Məşhədi Əşrəf Kərimzadənin katibliyi ilə olan şöbəsinin iclasında ikinci məsələ olaraq qəç olunmuşdur [qərara alınmışdır] ki, Maarif Nəzarəti tərəfindən Ucar məktəbinin təmir olunması rica olunsun.

- Eylülün 19-da “Müsavat”ın Kürdəmir şöbəsinin Manaf Məlikov sədarəti və Mahmudovun katibliyi ilə olan iclasında şöbənin təcrid [bərpa] edilməsi qərar verilməmişdir.

- Eylülün 19-da Hacıqabul istasyonda “Müsavat”ın Bakı Komitəsi tərəfindən göndərilmiş Yusif İbrahimli hazır olduğu halda “Müsavat” şöbəsinin iclası vaqə bulmuşdur. Mərkəzi Komitə şu istasyonda fəhlələrdən ötrü gecə kursu açılması üçün Maarif Nəzarətindən bir müəllim xahiş etməyi qəç etmişdir.

- “Müsavat”ın Türkan şöbəsinin Komitəyə varid olmuş [gəlib çatmış] bəratülqövlü mövcibincə [protokolu əsasında] Komitə Türkan məktəbi üçün müəllimlər göndərməsi haqqında Maarif Nəzarətinə müraciət etmişdir.

- Ümum mədən dairəsində işləyən müsəlman fəhlələri üçün mədənlər dairəsində gecə kursları açılmaqdan ötrü fəhlələrin ricası üzərinə “Müsavat” Maarif Nəzarətinə müraciət etmiş və kurs açılmasını rica etmişdir.

- Balaxana köy şöbəsində məzkur [adı çəkilən] köy əhalisi ehtiyacı haqqında Mərkəzi Komitəyə varid olmuş bəratülqövlə istinadən “Müsavat” Ərzaq Nəzarətinə müraciətən təvəqqe etmişdir ki:

1) Payız vürudu [payızın gəlməsi] münasibətilə köy əhalisinin əkin vaxtı yetişməyə görə onlara toxumluq verilsin və;

2) Məhərrəm ayının vürudu həsəbi [səbəbi] ilə köy əhalisinin məsaciddə [məscidlərdə] əzadarlığa sərf etmək üçün lazımlı miqdarda qənd, çay və qara buraxılsın.

- Bir çox Zəngəzur fərariləri [qaçqınları] ianə almaq üçün “Müsavat”a müraciət etməsi haqqında firqə, Ümuri-Xey-

riyyə və Nafiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] məlumat vermişdir.

- “Müsavat”ın Balaxana köy şöbəsi camaat ehtiyacı üçün ərzaq və manufaktura istəməyi xüsusunda “Müsavat”, Kəndçilər İttifaqı sklad məmurlarına müraciətdə bulunmuşdur.

- “Müsavat”dan Ərzaq Nəzarətinə şu məzmununda bir məktub göndərilmişdir:

“Ərzağın nə dərəcədə baha olduğu, fəhlələrin aldığı maaşları məxaricini ödəyə bilmədiyini sizə məlumdur. Get-gedə şübahəliq artmaqdadır.

Bu axır zamanlar mədən dairələrində ərzağın bahalıqından firqəmizə bir çox şikayətlər gəlməkdədir. Ərzağın hökumət tərəfindən ucuzlanması arzulanır. Firqəmiz fəhlələrin məvaciblərinin artması ilə fəhlələrin halının yaxşılaşmayacağını nəzərə alaraq, fəhlələrin xahişlərinə görə, mədən dairələrində hökumət çörəkçi dükanları və ərzaq anbarları açılmasını təmənnə edir.

Fəhlələrin firqəmizə şü xüsusda təkrar müraciətdə bulanmaları cəhətinə, Nəzarətin [Nazirliyin] işbu məsələyə dair nə rəydə bulunmasını elam etməyinizi [bildirməyinizi] rica edirik.”

- “Müsavat”ın Ağ şəhər şöbəsində mədən dairəsində yaşayan əmələlərin – ki ibarət olsun Atlasov, Lianozov, Bıxovskiy, Şibayev, Rotşild, “Russkiy neft” və Mantaşev zavod əmələ nümayəndələrinin – bəratülqövlü mövcibincə [protokolu əsasında] hökumət tərəfindən Sentrodoma [Mərkəzi Ev Komitəsinə] və kooperat-

tiflərə əmələlərdən ötrü buraxılan ərzağ[ın] bundan sonra fəhlə nümayəndələrinə verilməsi haqqında “Müsavat” Ərzaq Nəzarətinə müraciət etmişdir.

- Sabunçuda Hüseyin Əbdüləli oğlu polis tərəfindən təhqir edildiyi cəhətinə “Müsavat”a bir ərizə vermişdir. “Müsavat” şü xüsusda Sabunçu-Balaxana polis müdürünə müraciət etmişdir.

- Cümə günü eylülün 26-da gündüz saat 12-də Parlaman binasında Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavat” fraksiyası bürosunda şəhərdəki firqə üzvlərinin ümumi iclası təyin edilmişdir. İclasda “Müsavat”ın Bakı Komitəsinə yeni heyət seçiləcəkdir.

- Balaxana mədənlər mərkəzi “Müsavat” idarəsi idarə üzvlərinə elan edir:

İşbu eylül (sentyabr) ayının 28-də yekşənbə [bazar] günü saat 2-də 3 təşrinəvvəldə (oktyabrda) yeni intixab ediləcək Bakı Komitəsi intixabında [seçkisində] iştirak etmək üçün əzanın [üzvlərin] ədədinə biltənasüb hər əlli nəfərdə bir nəfər nümayəndə intixabı icab etdiyindən [lazım gəldiyindən], əzaya məxsus iclas təyin edilmişdir.

İclas idarədə təşəkkül edəcək. Ümum əzanın təyin edilmiş vaxtda təşrif gətirmələri rica olunur. Vaxt tənq [dar, az] olduğu cəhətə əksəriyyət gözədlənməyib, on nəfər də hazır olarsa məclis qanuni hesab ediləcək. Binaənilyəh [ona görə], iclasa təşrif etməyənlər[ın], əksəriyyət təşkil edilmədiyini təqdirə iclas qanuni olmamış deyər etiraz etməyə haqları olmayacaqları dəxi ittilə [xəbər] verilir.

AZƏRBAYCANDA

Qalaqayından

Aləmşümül Cahan müharibəsi bitdi. Nikolaylar yox olub neçə-neçə taxt-taclər sərnigun oldu [devrildi, başsağı oldu]. Neçə dövlətlər ayaqlar altında əzilib, məhv və nabud [yox] oldu. Övzayi-zəmanə [vəziyyət] dəyişib başqa bir rəng aldı.

Hər bir millət öz hüququnu qanıb, mədəniləşməyə çalışıb, vəzifeyi-milliyələrində sabitqədəm [məhkəm] olub, hərə öz dərdinə bir gün ağlayıb, istiqbalda [gələcəkdə] min dürlü arzular bəsləyir. Fəqət yüz illərdən bəri bihuş kimi düşən türk milləti bugünkü gün Azərbaycan bayrağı altına toplanıb, əl-ələ verib, bir millət olub, sidqi-dil ilə [səmimi qəlblə] birləşib, qardaş misal ittihad etməklə əcnəbiləri heyətdə qoyub, cümlə millətlərin diqqətlərini özlərinə cəlb etdikləri sırada içərimizə yenə nifaq düşdü. Yenə biz əski adətlərimizdən geri durmayıq. Səbəbi isə bir para xainlərin və bir para köhnə adət etmiş qərəzi-şəxsiyyəyə yürüdən müfəttinlərin [fitnəkarların] içərimizə nifaq salmalarıdır.

Hərgah bir Allaha sitayiş edib, bir peyğəmbərə iman gətirib, bir şəriət hökmünə əməl edib, bir hökumətə boyun qoyuruqsa, bəs niyə onlar eylülün 6-da bayram edib, biz isə 7-də edirdik? Hərgah biz də özümüzü islamlıq dərəcəsinə çatdırmış olsaydıq, o halda biz də cümlə azərbaycanlı qardaşlarımızla milli bayramımızı bir gündə edərdik. Necə ki, bizdən siva [başqa] cümlə azərbaycanlılar etdilər.

Məncə, buna ayrılıq deyər! Doğrudan-doğruya hərgah bizi azər-

baycanlı qardaşlarımızdan ayırırlarsa, o halda lazımdır ki, adımızı dəyişib özümüzə qeyri bir ad təsmiyə edək [ad qoyaq]. Və hansı millətə mənsub oluruqsa, biz də o millətlərlə bayram edək ki, dəxi avara qalmayaq.

Bir əcnəbi keçən gün məndən sor[uş]du: Bayram nə gündür? Dedim: Yarın. Güldü. Dedim: Niyə gülürsən? Dedi: Canım, bu gündür. Dedim: Sən bizim milli bayramımızı məndən yaxşı bilirsən? Yarındır. Dedi: A canım, axır sizin başınız Bakıya bağlıdır. Onlar bu gün ediblər. Dedim: Canım, biz başımızı heç yerə bağlamayıb, həmişə açıq gəzərik. Biz onlara qarışırıq. Dedi: Bəs siz nə millətsiniz? Dedim: Hələ bir millətə mənsub olmayıb, avarayıq. Dedi: Bəs nə vaxta kimi avara qalacaqsınız? Dedim: Qoy özümdən böyüklərdən sor[uş]um, sənə cavab deyərəm!

Şimdi möhtərəm qarelərdən rica edirəm, bizə bir ad qoysunlar ki, dəxi avara qalmayaq.

Avara qalmış

GÜRCÜSTANDA

Yük vaqonları

Amerika heyəti Gürcüstan dəmiryollarından xahiş etmişdir ki, sentyabrın 20-dən etibarən hər gün yüklənmək üçün Batuma 90 vaqon versin.

Təzə üçlük

Gürcüstan hökuməti təzə üç manatlıq kağız pul buraxılmasını qərara aldığından, bu günlər buraxılacaqdır.

Gürcüstan dəmiryollarında

Hökumətin qərarına görə, Gürcüstan dəmiryolları idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [hərbi fəvqəladə vəziyyət] altında elan edilmişdir. Tiflis milis naçalniki V. A. Sulakvelidze öz mənəbində qalaraq müvəqqət general-qubernator təyin edilmişdir.

Gürcüstan heyəti

İtaliyaya gedəcək Gürcüstan siyasi heyəti xəbər verildiyinə görə iqtisadi məsələlərdən başqa, siyasi məqsədləri dəxi təqib edəcəkdir.

Odessaya gedən paroxodlar

Poti təriqi [yolu] ilə yunan paroxodu “Strimon” Batumdan Odessaya əzimet etmişdir [yola düşmüşdür]. “Xersiti” paroxodu isə birbaşa Odessaya getmişdir.

ELANLAR

Xiromant

Kitablar müəllifi: “Gizlini bilmək” və “Xiromantiya təcrübəsinin əsasları” A. K. Xodunov ancaq əllərin xəttləri ilə insanın xasiyyətini, keçmişini, hal-hazırını və gələcəyini söyləyir. Qəbul edir hər gün saat 10-dan 4-ədək. Katibdən xəbər almaq və yazılmaq olar. Ünvan: Mariinski küçə nömrə 18, Gimnazieskinin küncündə.

9093

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Hər gün səhər saat 8-dən 9-ədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. İçəri şəhər Bolşoy Minaretski küçə, nömrə 1. Bağın qarşısında. Telefon nömrə 36-21.

9051

Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çarşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çarşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserma çişək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armysanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə

45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Doktor

Hacı Fətulla Ağaalizadə

Daxiliyyə və canda olan mərzələrə və həmçinin uşaqlara məxsus azarlara müalicə edir. Mərizləri [xəstələri] hər gün səhər saat 7-dən 10-ədək və axşam saat 4-dən 7-yədək qəbul edir. Adres: Şamaxı küçəsində 14 nömrəli evdə. Telefon 19-27.

9016

Berlin Darülfünunu doktoru N. Melkumyan[ş]

Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Ünvan: Voronsovski küçə, nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.

Petroqraddan gəlmiş doktor İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğu-na mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çarşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonni küçə, nömrə 6.

7444

Diş həkimi S. M. Hamburq

Təzə işlər, qızıl, kauçuk, platina üzərində dişlər qayırılır. Qəbul olunur saat 9-dan 2-yədək, 4-dən 6-yədək. Nikolayevski caddə 21, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

9056

Doktor

Mustafa bəy Hacıqasımov

Mamalıq və qadın naxoşluqlarını qəbul edir. Hər gün cümə günlərindən başqa saat 4-dən 6-a qədər. Vorontsovski nömrə 17. Kabinə telefonu 34-78.

9032

Diş həkimi B. L. Levin

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Dişləri ağrısız çəkir. Kabinədə diş çıxığı laboratoriyası vardır. Qızıl ənglər, qızıl köklər, kauçuk işləri. Qəbul edir səhər saat 9-dan 1-ədək, axşam saat 4-dən 8-ədək. Adres: Sisyanovski, nömrə 7, Qubernskinin küncündə.

7440

Doktor

Nikolay Mixayloviç Mdivani

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Daxili naxoşluqlar. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-10-dək, axşam saat 5-7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski 15, Qubernskinin küncündə. Telefon 6-78.

9047

Diş həkimi B. M. Şternin

Voronsovski küçə, nömrə 22, Karantinninin küncündə. Telefon nömrəsi 48-15.

Dişlərə müalicə olunub doldurulur, kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır, dişlər ağrısız çəkilir. Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Qiymətlər münasibdir.

9060

İttifaqən

Satılır bir dükən 3 qapılı, Torqovı küçədə nömrə 20-22 “Kommerçeski” qəhvəxanaya müraciət edə bilərlər.

11405

Elan

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti bununla ümumə elan edir ki, hökumətin 1 sentyabr 1919 sənəsi qətnaməsi mövcubincə [qətnaməsinə əsasən] 28 iyul həmin sənə qanunu üzəriylə Lənkərana və Azərbaycan Astarasına paroxod cəmiyyətləri paroxodlarında onların məsuliyəti ilə mal apararlar mal aparmaq üçün icazə almaqdan azad edilirlər.

Zikr olunan yerlərə (kirjimlərdə, yelkənli lodkalarda və sairələrində) mal aparmaq qadağan olunur.

T-264

**Müdir:
Hacıbəyli Üzeyir****QEYD VƏ ŞƏRHLƏR****Elan**

səh. 441. “Seyyidüş-şühəda əleyhissəlam”: “şəhidlərin rəhbəri, başçısı”; Məhəmməd peyğəmbərin miladi təqvimlə 680-ci ildə Kərbəla çölündə qətlə yetirilən nəvəsi Hüseyn nəzərdə tutulur.

Voljski-Kamenski Ticarət Bankı

səh. 441. Rusya imperiyasının ən böyük banklarından biri olan, əsası 1870-ci ildə qoyulmuş Volqa-Kama Kommersiya Bankı nəzərdə tutulur. Bu bankın Bakıdakı şöbəsi 1890-cı ildə açılmışdı.

Teleqraf xəbərləri

səh. 443. “B. Z.”: Berlində 1855-1944-cü illərdə nəşr edilmiş gündəlik “Berliner Börsen-Çaytung” [Berliner Börsen-Zeitung] qəzeti nəzərdə tutulur.

səh. 445. “Ferdinand”: 1908-1918-ci illərdə Bolqarıstan çarı olan I Ferdinand nəzərdə tutulur.

Nəzarətlərdə

səh. 446. “kinə”: toz şəkildə acı dərman; kinə ağacının qabığından düzəldilən bu dərman isitmə xəstəliyinin müalicəsində işlədilir.

“de Deba”: 1789-1944-cü illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik “Jurnal de Deba” [Journal des Débats] qəzeti nəzərdə tutulur.

səh. 447. “erkəkləri Araz nəhri üzərinə apararaq”: qəzetdə çayın adı təhrif edilmişdir.

Dağıstanda qiyam

səh. 448. “Borba”: 1917-1921-ci illərdə Tiflisdə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. Rusiya Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyasının orqanı idi.

Batum məktubları

səh. 449. “Lazistan”: Türkiyədəki etnik qruplardan olan lazların yaşadıkları əraziyə verilən ad; Osmanlı dövlətində Trabzon vilayəti daxilində Lazistan sancağı mövcud olmuşdur. Lazistan sancağının inzibati mərkəzi əvvəllər Batum, Batumun ruslar tərəfindən işğal edilməsindən sonra isə Riza şəhəri idi.

səh. 450. “düyuni-ümumiyyə”: Osmanlı dövlətinin xarici və daxili borcları.

“Düyuni-Ümumiyyə İdarəsi”: Osmanlı dövlətinin xarici və daxili borclarına nəzarət edən beynəlmiləl qurum.

“Orrayt, ayem...” [All right, i am]: “yaxşı, mən...”

“Naş kray”: Batumda 1919-1920-ci illərdə nəşr edilmiş ictimai-siyasi və ədəbi qəzet; Könüllü ordunun tərəfini tutmuşdur.

İslahi-xəttə dair

səh. 453. “haqla batilin münasibəti kimidir”: qəzetdə “batilin” yerinə “batinin” getmişdir.

səh. 454. “əhli-fənn münasib görməyir”: “görməyir” yerinə qəzetdə səhvən “görür” getmişdir.

Müxtəsər cavab

səh. 458. “Dü çiz tireyi-əql əst dəmi-füru bəstən / Bəvəqti-göftən, göftən bəvəqti-xamuş”: (farsca) “iki şey insanın ağılına ziyandır: danışmaq lazım olan yerdə susmaq və susmaq lazım olan yerdə danışmaq.” Beyt Şirazlı Sədinin “Gülüstan” adlı əsərindəndir.

“iki istifta Parlaman veriblər”: qəzetdə “istifta” yerinə “istiftah” getmişdir.

səh. 459. “yeyilmə yarası”: çox əziyyət verən pis yara, dəri vərəmi.

“Hər suxən cayı və hər nüktə məqami darəd!”: “Hər sözün öz yeri və hər nöqtənin öz məqamı var!” (farsca)

“Parlaman minbərindən danışmaqdan nə mənfəət hasil ola bilər”: “danışmaqdan” yerinə qəzetdə “danışmamaqdan” getmişdir.